

008703

KATEDRA
PRAWA MIĘDZY WIODC
PUBLICZNEGO

BIBLIOTEKA SZKOŁY
NAUK POLITYCZNYCH
W KRAKOWIE

008763

I.

AKTA
KONFERENCJI W LOCARNO.

II.

TEKST
PAKTU LIGI NARODÓW.

30

Wydz. Bibl. Prawnicza

1806148466

WARSZAWA.
PAŹDZIERNIK 1925.
DRUKARNIA MINISTERSTWA SPRAW ZAGRANICZNYCH.

125-1711

AKTA KONFERENCJI W LOCARNO.

Przedstawiciele Rządów: niemieckiego, belgijskiego, brytyjskiego, francuskiego, włoskiego, polskiego i czeskosłowackiego, zgromadzeni w Locarno w dniach od 5 do 16 października 1925 r., w celu wynalezienia za wspólną zgodą środków ochrony swych narodów od klęski wojny i w celu opracowania sposobów załatwiania pokojowego sporów wszelkiego rodzaju, które mogłyby ewentualnie powstać między niektórymi z nich,

— udzielili swej zgody na projekty dotyczących ich traktatów i konwencji, które, opracowane w ciągu niniejszej Konferencji, odnoszą się wzajemnie jedno do drugich:

— Traktat między Niemcami, Belgją, Francją, Wielką Brytanią i Włochami (Załącznik A)

— Konwencja arbitrażowa między Niemcami a Belgją (Załącznik B)

— Konwencja arbitrażowa między Niemcami a Francją (Załącznik C)

— Traktat arbitrażowy między Niemcami a Polską (Załącznik D)

— Traktat arbitrażowy między Niemcami a Czechosłowacją (Załącznik E).

Akta te, już teraz paraflowane „*ne varietur*”, będą nosiły datę dzisiejszą, a Przedstawiciele Stron zainteresowanych zobowiązują się spotkać się w Londynie dnia 1 grudnia r. b., aby przystąpić w ciągu tego samego zebrania do formalności podpisania akt, ich dotyczących.

Minister Spraw Zagranicznych Francji podaje do wiadomości, że, w wyniku projektów traktatów arbitrażowych wyżej wymienionych, Francja, Polska i Czechosłowacja ustaliły również w Locarno projekty umów, mających na celu zapewnienie sobie wzajemnie dobrodziejstwa pomienionych traktatów. Umowy te będą przepisowo złożone w Lidze Narodów, wszakże już obecnie p. Briand ma do dyspozycji państw reprezentowanych odpisy tych umów.

Sekretarz Stanu Spraw Zagranicznych Wielkiej Brytanji proponuje, aby, w odpowiedzi na pewne żądania udzielenia wyjaśnień co do artykułu 16 Paktu Ligi Narodów, zgłoszone przez Kanclerza i Ministra Spraw Zagranicznych Niemiec, wystosować do nich pismo, którego projekt dołącza się również przy niniejszem (Załącznik F), w tym samym czasie, kiedy nastąpi formalność składania podpisów akt, wyżej wymienionych. Propozycja ta została przyjęta.

Przedstawiciele Rządów, reprezentowanych na Konferencji, wyrażają swe stanowcze przekonanie, że wejście w życie tych traktatów i konwencji przyczyni się znakomicie do wprowadzenia odprężenia moralnego między narodami, że ułatwi ono w wysokim stopniu rozwiązanie wielu zagadnień politycznych i gospodarczych zgodnie z interesami i uczuciami narodów, i że, wzmac-

niając pokój i bezpieczeństwo w Europie, pozwoli ono przyspieszyć w sposób skuteczny rozbrojenie, przewidziane w artykule 8-ym Paktu Ligi Narodów.

Zobowiązują się oni udzielić swego szczerego poparcia pracom, już podjętym przez Ligę Narodów w sprawie rozbrojenia, i dążyć do ich urzeczywistnienia przez porozumienie ogólne.

Locarno, 16 października 1925 r.

(—) *Dr. Luther*

Stresemann

Émile Vandervelde

Ari. Briand,

Austen Chamberlain

Benito Mussolini

Al. Skrzyński

Dr. Edvard Beneš.

ZAŁĄCZNIK A ¹⁾.

Prezydent Rzeszy Niemieckiej, J. K. M. Król Belgów, Prezydent Republiki Francuskiej, J. K. M. Król Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanji i Irlandji oraz brytyjskich terytorjów zamorskich, Cesarz Indyj, J. K. M. Król Włoch,

w trosce uczynienia zadość dążeniu do bezpieczeństwa i ochrony, ożywiającemu narody, które doświadczyły klęski wojny w latach 1914—1918;

stwierdzając uchylenie traktatów o neutralizacji Belgji i mając świadomość konieczności zapewnienia pokoju w strefie, która tak często była terenem starć europejskich;

a jednocześnie ożywieni szczerem pragnieniem, aby wszystkim zainteresowanym Mocarstwom podpisującym dać gwarancje uzupełniające w ramach Paktu Ligi Narodów i traktatów, wzajemnie je obowiązujących;

postanowili zawrzeć w tym celu Traktat i wyznaczyli jako swoich Pełnomocników:

którzy, po wymianie swych pełnomocnictw, uznanych za dobre i należyte co do formy, zgodzili się na następujące postanowienia.

Art. 1. Wysokie Układające się Strony gwarantują indywidualnie i zbiorowo, jak to jest postanowione w następnych artykułach, utrzymanie terytorjalnego status quo, wynikającego z granic pomiędzy Niemcami a Belgją i pomiędzy Niemcami a Francją, oraz nienaruszalność wymienionych granic, jak zostały one ustalone przez Traktat Pokoju, podpisany w Wersalu dnia 28 czerwca 1919 r. lub w drodze jego wykonania, jak również przestrzeganie artykułów 42 i 43 wymienionego Traktatu²⁾, dotyczących strefy zdemilitaryzowanej.

Art. 2. Niemcy i Belgja, jak również Niemcy i Francja zobowiązują się wzajemnie nie przedsiębrać z tej czy z drugiej strony żadnej napaści ani inwazji i nie uciekać się ani z jednej, ani z drugiej strony w żadnym wypadku do wojny.

Jednakże postanowienie to nie może mieć zastosowania w wypadkach

1) wykonania prawa słusznej obrony, t. j. przeciwstawienia się pogwałceniu zobowiązania, zawartego

¹⁾ Projekt Traktatu między Niemcami, Belgją, Francją, Wielką Brytanią i Włochami (t. zw. projekt paktu reńskiego).

²⁾ Artykuły 42 i 43 Traktatu Wersalskiego mają następujące brzmienie:

ARTYKUŁ 42.

Zabrania się Niemcom utrzymywania lub budowy fortyfikacyj tak na lewym brzegu Renu, jak na brzegu prawym, na zachód od linii, wytkniętej na 50 kilometrów od strony wschodniej tej rzeki.

ARTYKUŁ 43.

W pasie, przez art. 42 przewidzianym, uzbrojone są również: utrzymywanie lub gromadzenie sił zbrojnych bądź na stałe, bądź czasowo, a także wszelkie ćwiczenia wojskowe jakiegokolwiek rodzaju oraz zachowywanie wszelkich materialnych ułatwień mobilizacyjnych.

w poprzednim ustępie, lub jaskrawego wykroczenia przeciwko artykułom 42 lub 43 rzeczowego Traktatu Wersalskiego, jeżeli takie przekroczenie stanowi niesprowokowany akt agresji, lub też, gdy, wobec zgromadzenia sił wojskowych w strefie zdemilitaryzowanej, konieczna jest akcja natychmiastowa;

2) działania, wynikającego z zastosowania art. 16 Paktu Ligi Narodów;

3) działania na skutek uchwały, powziętej przez Zgromadzenie lub przez Radę Ligi Narodów, lub w zastosowaniu art. 15, ustęp 7, Paktu Ligi Narodów, z zastrzeżeniem, by w tym ostatnim wypadku działanie to było skierowane przeciwko państwu, które pierwsze dokonało napaści.

Art. 3. Biorąc pod uwagę zobowiązania, powzięte przez każde z tych Państw w art. 2 niniejszego Traktatu, Niemcy i Belgja oraz Niemcy i Francja zobowiązują się załatwiać drogą pokojową i w sposób poniżej wyluszczone wszelkie kwestje jakiejkolwiek bądź natury, któreby je różniły i któreby nie mogły być rozstrzygnięte drogą zwykłego postępowania dyplomatycznego.

Wszelkie kwestje, co do których Strony zaprzęcałyby sobie wzajemnie pewnego prawa, będą wnoszone przed sędziów, do których orzeczeń Strony zobowiązują się stosować.

Wszelkie inne sprawy będą wnoszone do komisji pojednawczej, a jeżeli załatwienie ich, zaproponowane przez tę komisję, nie będzie przyjęte przez obiedwie Strony, sprawa będzie wniesiona przed Radę Ligi Narodów, orzekającej na podstawie art. 15 Paktu Ligi.

Tryb stosowania tych metod pokojowego załatwiania stanowi przedmiot oddzielnych konwencyj, podpisanych pod datą dnia dzisiejszego.

Art. 4. 1) Jeżeli jedna z Wysokich Układających się Stron sądzi, że dokonane zostało lub jest dokonywane pogwałcenie art. 2 niniejszego Traktatu lub wykroczenie przeciwko art. 42 albo 43 Traktatu Wersalskiego, wniesie ona niezwłocznie tę sprawę przed Radę Ligi Narodów.

2) Skoro Rada Ligi Narodów stwierdzi, że takie pogwałcenie lub wykroczenie zostało dokonane, zawiadomi niezwłocznie o tem Mocarstwa, podpisujące Traktat niniejszy, i każde z nich zobowiązuje się w tym wypadku udzielić natychmiast swej pomocy Mocarstwu, przeciwko któremu akt inkryminowany został wymierzony.

3) W razie jaskrawego pogwałcenia art. 2 niniejszego Traktatu i jaskrawego wykroczenia przeciwko art. 42 lub 43 Traktatu Wersalskiego przez jedną z Wysokich Układających się Stron, każde z pozostałych Układających się Mocarstw zobowiązuje się już obecnie udzielić natychmiast swej pomocy Stronie, przeciwko której tego rodzaju pogwałcenie lub wykroczenie było skierowane, skoro wymienione Mocarstwo zdoła zdać sobie sprawę, że pogwałcenie to stanowi akt niesprokowanej napaści i że z racji czy to przekro-

czenia granicy, czy to rozpoczęcia kroków nieprzyjacielskich, czy też zgromadzenia sił zbrojnych w strefie zdemilitaryzowanej, konieczne jest działanie natychmiastowe. Jednakże Rada Ligi Narodów, zawiadomiona o sprawie zgodnie z paragrafem 1 niniejszego artykułu, ogłosi wyniki swych dochodzeń. Wysokie Układające się Strony zobowiązują się w tym wypadku działać zgodnie z wskazówkami Rady, które uzyskały jednomyślność głosów, wyjąwszy głosy przedstawicieli Stron, między którymi doszło do kroków nieprzyjacielskich.

Art. 5. Postanowienie art. 3 niniejszego Traktatu znajduje się pod gwarancją Wysokich Układających się Stron, jak to przewidziano poniżej:

Jeżeli jedno z mocarstw, wymienionych w art. 3, odmawia stosowania się do metod pokojowego załatwiania lub wykonania orzeczenia arbitrażowego czy sądowego i dopuści się pogwałcenia art. 2 niniejszego Traktatu albo wykroczenia przeciwko art. 42 lub 43 Traktatu Wersalskiego, będą miały zastosowanie postanowienia art. 4 niniejszego Traktatu.

W razie, gdyby, bez pogwałcenia art. 2 niniejszego Traktatu lub wykroczenia przeciwko art. 42 lub 43 Traktatu Wersalskiego, jedno z Mocarstw, wymienionych w art. 3, odmówiło stosowania się do metod pokojowego załatwiania lub wykonania orzeczenia arbitrażowego czy sądowego, druga Strona zwróci się do Rady Ligi Narodów, która zaproponuje, jakie należy przedsięwziąć zarządzenia; Wysokie Układające się Strony zastosują się do tych propozycji.

Art. 6. Postanowienia niniejszego Traktatu nie uchybiają prawom i zobowiązaniom, wynikającym dla Wysokich Układających się Stron z Traktatu Wersalskiego, jak również z układów dodatkowych, łącznie z podpisanymi w Londynie 30 sierpnia 1924 r.

Art. 7. Traktat niniejszy, zmierzający do zapewnienia pokoju i zgodny z Paktem Ligi Narodów, nie może być interpretowany, jako ograniczający misję tej ostatniej, zmierzającą do przedsięwzięcia kroków, mających na celu skuteczną obronę pokoju świata.

Art. 8. Traktat niniejszy będzie zarejestrowany w Lidze Narodów zgodnie z Paktem Ligi. Będzie on ważny aż do chwili, kiedy, na żądanie, wyrażone przez jedną z Wysokich Układających się Stron i notyfikowane na 3 miesiące wcześniej innym Mocarstwom podpisującym, Rada, większością przynajmniej $\frac{2}{3}$ głosów, stwierdzi, że Liga Narodów zapewnia Wysokim Układającym się Stronom dostateczne gwarancje, a wówczas Traktat przestanie obowiązywać po upływie 1 roku.

Art. 9. Traktat niniejszy nie narzuca żadnego zobowiązania żadnemu z Dominjów Brytyjskich i Indjom, o ile Rząd tego Dominjum lub Indyj nie zawiadomi, że przyjmuje te zobowiązania.

Art. 10. Niniejszy Traktat będzie ratyfikowany, i dokumenty ratyfikacyjne złożone w Genewie w archiwum Ligi Narodów, skoro tylko da się to urzeczywistnić.

Wejdzie on w życie od chwili, kiedy wszystkie dokumenty ratyfikacyjne zostaną złożone, i skoro Niemcy staną się członkiem Ligi Narodów.

Traktat niniejszy, sporządzony w jednym egzemplarzu, złożony zostanie w archiwum Ligi Narodów, której Sekretarz Generalny uproszony będzie o doręczenie każdej z Wysokich Układających się Stron uwierzytelnionych odpisów.

Na dowód czego wyżej wymienieni Pełnomocnicy podpisali Traktat niniejszy.

Sporządzono w Locarno, 16 października 1925 r.

(—) *L.*
Str.
E. V.
A. B.
A. C.
B. M.

ZAŁĄCZNIK B¹⁾.ZAŁĄCZNIK C²⁾.

Oba te projekty mają brzmienie dosłownie jednakowe, różnią się zaś od projektu Traktatu arbitrażowego między Niemcami a Polską (Załącznik D) jedynie o tyle, że wstęp do nich brzmi, jak poniżej, oraz, że po art. 20 następuje, jako ostatni, art. 21 w brzmieniu art. 22-go Traktatu polsko-niemieckiego, a to z tego powodu, iż art. 21 tegoż Traktatu całkowicie odpowiada w swej treści art. 7-mu projektu Traktatu między Niemcami, Belgją, Francją, Wielką Brytanią i Włochami (Załącznik A).

Wstęp zaś jest następujący:

„Niżej podpisani, należycie upoważnieni, mając sobie powierzone przez odnośne swe Rządy ustalenie sposobów postępowania, według których, jak to przewidziano w art. 3 Traktatu, zawartego pod datą dnia dzisiejszego między Niemcami, Belgją, Francją, Wielką Brytanią i Włochami, będzie się przystępowało do pokojowego załatwiania wszelkich spraw, którychby nie można było załatwić polubownie pomiędzy Niemcami a Belgją,

zgodzili się na następujące postanowienia: “

¹⁾ Projekt Konwencji arbitrażowej między Niemcami a Belgją.

²⁾ Projekt Konwencji arbitrażowej między Niemcami a Francją.

ZAŁĄCZNIK D¹⁾.

Prezydent Rzeszy Niemieckiej, i Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej

jednako zdecydowani, by utrzymać pokój pomiędzy Niemcami a Polską przez zapewnienie pokojowego załatwiania sporów, które mogłyby wynikać między obu krajami,

stwierdzając, że poszanowanie praw, ustalonych przez traktaty lub wynikających z prawa narodów, jest obowiązujące dla trybunałów międzynarodowych,

zgodnie uznając, że prawa danego państwa nie mogą być zmienione inaczej, niż za jego zgodą,

i zważywszy, że szczere przestrzeganie sposobów pokojowego załatwiania sporów międzynarodowych pozwala na rozstrzygnięcie bez uciekania się do siły spraw, któreby mogły poróżnić Państwa,

postanowili urzeczywistnić w Traktacie swe obopólne zamiary w tym względzie i mianowali swymi Pełnomocnikami

którzy, po wymianie swych pełnomocnictw, uznanych za dobre i należyte co do formy, zgodzili się na następujące postanowienia:

CZĘŚĆ I.

Art. 1. Wszelkie spory jakiejkolwiek bądź natury, wynikłe między Niemcami a Polską, co do których Strony zaprzeczałyby sobie wzajemnie jakiegokolwiek prawa, i które nie mogłyby być załatwione polubownie drogą zwykłego postępowania dyplomatycznego, będą oddane do rozsądzenia bądź trybunałowi rozjemczemu, bądź też Stałemu Trybunałowi Sprawiedliwości Międzynarodowej, jak poniżej przewidziano. Rozumie się, że kwestje sporne, o których powyżej mowa, obejmują te mianowicie sprawy, które wymienia artykuł 13 Paktu Ligi Narodów.

Postanowienie to nie stosuje się do sporów, powstałych z faktów, które miały miejsce przed zawarciem Traktatu niniejszego i które należą do przeszłości.

Spory, do których rozstrzygnięcia przewidziane jest postępowanie specjalne przez inne konwencje, obowiązujące między Wysokimi Układającymi się Stronami, załatwiane będą zgodnie z postanowieniami tych konwencji.

Art. 2. Przed wdrożeniem jakiegokolwiek postępowania rozjemczego lub jakiegokolwiek postępowania przed Stałym Trybunałem Sprawiedliwości Międzynarodowej, spór, za obopólną zgodą Stron, może być w celu doprowadzenia do zgody oddany stałej komisji międzynarodowej, utworzonej, zgodnie z niniejszym Traktatem, pod nazwą „Stała Komisja Pojednawcza.“

Art. 3. Na wypadek sporu, którego przedmiot, według ustawodawstwa wewnętrznego jednej ze Stron,

¹⁾ Projekt Traktatu arbitrażowego między Niemcami a Polską.

podlega kompetencji sądów państwowych tych Stron, spór ten będzie mógł podlegać procedurze, przewidzianej przez Traktat niniejszy, dopiero po uprawomocnieniu się wyroku, wydanego w słusznych terminach przez właściwe państwowe władze sądowe.

Art. 4. Stała Komisja Pojednawcza, przewidziana w art. 2, składać się będzie z 5 członków, którzy wyznaczeni zostaną w sposób następujący: Wysokie Układające się Strony zamianują każda po jednym komisarzu, wybranym z pośród swych obywateli, i wyznaczają za obopólną zgodą trzech pozostałych komisarzy z pośród obywateli Mocarstw trzecich; ci trzej komisarze będą musieli być różnych narodowości, i z pośród nich Wysokie Układające się Strony wyznaczają przewodniczącego Komisji.

Komisarze mianowani są na trzy lata; mandat ich może być odnawiany. Funkcje swe będą spełniali aż do chwili ich zastąpienia, a w każdym razie aż do ukończenia ich prac, będących w toku w chwili wygaśnięcia ich mandatu.

Mogące powstać wskutek zgonu, dymisji czy jakiegokolwiek innego powodu, urzędy wolne, powinny być obsadzone w jaknajkrótszym czasie w ten sam sposób, jaki został ustalony przy nominacjach.

Art. 5. Stała Komisja Pojednawcza będzie utworzona w ciągu trzech miesięcy od chwili wejścia w życie niniejszego Traktatu.

O ile nie dojdzie do mianowania komisarzy, którzy mają być wspólnie wyznaczeni, w ciągu wymienionego terminu, lub, gdy chodzi o mianowanie następcy, — w ciągu trzech miesięcy od zawakowania urzędu, Prezydent Związku Szwajcarskiego, w braku innego porozumienia, zostanie uproszony o dokonanie nominacji, których zachodzi potrzeba.

Art. 6. Stała Komisja Pojednawcza będzie powoływana do działania drogą podania, zwróconego do przewodniczącego przez obiedwie strony za wspólnem porozumieniem, a, w razie niedojścia do porozumienia, przez jedną lub drugą ze Stron.

Podanie, po zwięzłym przedstawieniu przedmiotu sporu, winno zawierać wezwanie do Komisji, by zastosowała wszelkie środki, mogące doprowadzić do pojednania.

O ile podanie pochodzi tylko od jednej ze Stron, winno ono być notyfikowane przez nią bez zwłoki Stronie przeciwnej.

Art. 7. W ciągu dni 15 od daty, w której jedna z Wysokich Układających się Stron wniosła spór przed Stałą Komisję Pojednawczą, każda ze Stron będzie mogła, dla zbadania tego sporu, zastąpić swego komisarza przez osobę, posiadającą specjalne kompetencje w danej sprawie.

Strona, która skorzysta z tego uprawnienia, winna o tem natychmiast zawiadomić drugą Stronę; druga Strona będzie mogła w danym razie uczynić to samo w ciągu dni 15-tu od daty otrzymania jej notyfikacji.

Art. 8. Stała Komisja Pojednawcza będzie miała za zadanie wyjaśnić kwestje sporne, zebrać w tym celu

wszelkie potrzebne informacje, drogą śledztwa lub też w inny sposób, i czynić usiłowania, by pojednać Strony. Będzie ona mogła, po zbadaniu sprawy, przedstawić Stronom warunki układu, który uzna za wskazany, i wyznaczyć im termin do wypowiedzenia się.

Po zakończeniu swych czynności Komisja sporządzi protokół, stwierdzający, zależnie od wypadku, fakt dojścia do porozumienia Stron i, o ile zajdzie tego potrzeba, warunki układu, lub też, że nie udało się Stron pogodzić.

Prace Komisji winny być zakończone w ciągu sześciu miesięcy od dnia wniesienia sporu do Komisji, o ile Strony nie postanowią inaczej.

Art. 9. W braku przeciwnego postanowienia, Stała Komisja Pojednawcza ustali sama swoją procedurę, która w każdym bądź razie musi być postępowaniem kontrydiktoryjnym. Pod względem śledztwa, Komisja, o ile jednomyślnie nie poweźmie innej decyzji, zastosuje się do postanowień Tytułu III (międzynarodowe komisje śledcze) Konwencji Haskiej z dnia 18 października 1907 r. w sprawie załatwiania pokojowego sporów międzynarodowych.

Art. 10. Stała Komisja Pojednawcza zbierać się będzie w miejscowości, wskazanej przez swego przewodniczącego, o ile pomiędzy Stronami nie nastąpi co do tego inne porozumienie.

Art. 11. Prace Stałej Komisji Pojednawczej mogą być jawne tylko w razie uchwały, powziętej przez Komisję za zgodą Stron.

Art. 12. Strony będą reprezentowane w Stałej Komisji Pojednawczej przez agentów, którzy będą łącznikami pomiędzy Komisją a Stronami; będą one mogły poza tem również posilkować się mianowanymi przez się w tym celu radcami i rzeczoznawcami i żądać przesłuchania wszystkich osób, których zeznania będą uważały za potrzebne.

Komisja ze swej strony będzie miała możność żądać wyjaśnień ustnych od agentów, radców i rzeczoznawców obydwóch Stron, jak również wszystkich tych osób, których przesłuchanie, za zgodą ich Rządów, uzna za potrzebne.

Art. 13. Z wyjątkiem przeciwnych postanowień niniejszego Traktatu, uchwały Stałej Komisji Pojednawczej zapadają większością głosów.

Art. 14. Wysokie Układające się Strony zobowiązują się ułatwiać Stałej Komisji Pojednawczej jej prace, a w szczególności dostarczać jej w najszerszej możliwie mierze wszelkich potrzebnych dokumentów i informacji oraz czynić użytek z będących do ich dyspozycji środków, by dać możność na ich terytorjach i zgodnie z ich ustawodawstwem sprowadzania i przesłuchiwania świadków lub rzeczoznawców i zejścia na miejsce.

Art. 15. Podczas trwania prac Stałej Komisji Pojednawczej każdy z komisarzy otrzymywać będzie wynagrodzenie, którego wysokość zostanie ustalona za wzajemnem porozumieniem Wysokich Układających się

się Stron, przyczem każda ze Stron poniesie jego koszty w równej mierze.

Art. 16. O ile nie dojdzie do pojednania w Stałej Komisji Pojednawczej, spór oddany zostanie trybem kompromisu bądź do Stałego Trybunału Sprawiedliwości Międzynarodowej, na warunkach i zgodnie z procedurą, przewidzianą przez jego statut, bądź do Trybunału arbitrażowego, na warunkach i zgodnie z procedurą, przewidzianą przez Konwencję Haską z dnia 18 października 1907 r. w sprawie załatwiania pokojowego sporów międzynarodowych.

O ile nie dojdzie pomiędzy Stronami po upływie jednego miesiąca do zgody w sprawie kompromisu, każda ze Stron będzie miała możność skierować spór bezpośrednio drogą podania do Stałego Trybunału Sprawiedliwości Międzynarodowej.

CZĘŚĆ II.

Art. 17. Wszelkie sprawy, któreby różniły Rząd niemiecki i Rząd polski bez możności rozstrzygnięcia ich polubownie drogą zwykłego postępowania dyplomatycznego i których załatwienie nie mogłoby być osiągnięte przez wyrok, jak to przewiduje art. 1 niniejszego Traktatu, i dla których inne konwencje, obowiązujące między Stronami, nie przewidują już innej procedury załatwienia, będą przekazane Stałej Komisji Pojednawczej, której będzie powierzono zaproponowanie Stronom rozwiązania możliwego do przyjęcia, a w każdym razie złożenie sprawozdania. Będzie zastosowane postępowanie, przewidziane w art. 6 i 15 niniejszego Traktatu.

Art. 18. Jeżeli w ciągu miesiąca po zakończeniu prac Stałej Komisji Pojednawczej obie Strony nie dojdą do porozumienia, sprawa, na żądanie jednej ze Stron, będzie wniesiona na Radę Ligi Narodów, która orzeknie zgodnie z art. 15 Paktu Ligi.

POSTANOWIENIA OGÓLNE.

Art. 19. We wszystkich wypadkach, szczególnie zaś, o ile sprawa, co do której powstał spór między Stronami, wynika z faktów już dokonanych lub mających się dokonać, Stała Komisja Pojednawcza lub, gdyby do niej się nie zwrócono, Trybunał arbitrażowy albo Stały Trybunał Sprawiedliwości Międzynarodowej, stanowiąc zgodnie z art. 41 swego statutu, wskażą w terminie możliwie najkrótszym, jakie winny być przedsięwzięte środki tymczasowe. Rzeczą będzie Rady Ligi Narodów, o ile sprawa będzie do niej wniesiona, zastosować również odpowiednie środki tymczasowe. Każda z Wysokich Układających się Stron zobowiązuje się poddać się tym środkom i powstrzymać się od wszelkich kroków, mogących odbić się niekorzystnie na wykonaniu uchwały lub porozumienia, proponowanego przez Stałą Komisję Pojednawczą lub Radę Ligi Narodów, i wogóle nie przedsiębrać żadnych działań jakiegokolwiek bądź natury, któreby mogły wpłynąć na zaostrenie lub rozszerzenie sporu.

Art. 20. Traktat niniejszy ma zastosowanie pomiędzy Wysokimi Układającymi się Stronami i w tym wypadku, gdy w sporze również zainteresowane są inne Mocarstwa.

Art. 21. Traktat niniejszy, zgodny z Paktem Ligi Narodów, nie uchybia w niczem prawom i obowiązkom Wysokich Układających się Stron, jako członków Ligi Narodów, i nie będzie interpretowany, jako ograniczający misję tej ostatniej, zmierzającą do przedsiębrania kroków, mających na celu skuteczną obronę pokoju świata.

Art. 22. Traktat niniejszy będzie ratyfikowany. Dokumenty ratyfikacyjne będą złożone w Genewie w Lidze Narodów jednocześnie z dokumentami ratyfikacyjnymi traktatu, zawartego pod datą dzisiejszą pomiędzy Niemcami, Belgją, Francją, Wielką Brytanią i Włochami. Wejdzie on w życie i będzie obowiązywał w tych samych warunkach, co traktat wyżej wymieniony.

Traktat niniejszy, sporządzony w jednym egzemplarzu, złożony będzie w archiwum Ligi Narodów, której Sekretarz Generalny uproszony będzie o wręczenie każdej z Wysokich Układających się Stron uwierzytelnionych odpisów.

Sporządzono w Locarno, 16 października 1925 r.

(—) *Str.*

A. S.

ZAŁĄCZNIK E¹⁾

posiada brzmienie identyczne z brzmieniem powyższego traktatu arbitrażowego między Niemcami a Polską (Załącznik D)

ZAŁĄCZNIK F²⁾.

Delegacja niemiecka zwróciła się z prośbą o pewne wyjaśnienia co do art. 16 Paktu Ligi Narodów.

Nie jesteśmy uprawnieni do wypowiedzania się w imieniu Ligi, lecz na podstawie dyskusyj, prowadzonych już uprzednio w łonie Zgromadzenia i w Komisjach Ligi Narodów, oraz po zamienionych między nami wyjaśnieniach, nie wahamy się zakomunikować, jak ze swej strony interpretujemy art. 16.

Zgodnie z tą interpretacją, zobowiązania, wynikające z powyższego artykułu dla Członków Ligi Narodów, winny być rozumiane w tym sensie, że każde z Państw, Członków Ligi Narodów, jest obowiązane współpracować lojalnie i skutecznie celem zapewnienia poszanowania Paktu i przeciwstawienia się wszelkiemu aktowi agresji, w granicach, które odpowiadają jego sytuacji militarnej i uwzględniają jego położenie geograficzne.

Sporządzono w Locarno, 16 października 1925 r.

(—) E. V.

A. B.

A. C.

B. M.

A. S.

Dr. B.

¹⁾ Projekt Traktatu arbitrażowego między Niemcami a Czechosłowacją.

²⁾ Projekt listu, który ma być wysłany przedstawicielom Niemiec przez przedstawicieli Belgji, Francji, Wielkiej Brytanji, Włoch, Polski i Czechosłowacji w sprawie interpretacji art. 16 Paktu Ligi Narodów.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej i Prezydent Republiki Francuskiej,

w równym stopniu dbając o to, aby Europie oszczędzona była wojna przez szczere zachowywanie zobowiązań, zaciągniętych w dniu dzisiejszym celem utrzymania pokoju powszechnego,

postanowili zabezpieczyć sobie wzajemnie dobrodziejstwa pokoju za pomocą Traktatu, zawartego w ramach Paktu Ligi Narodów i traktatów, istniejących między niemi,

i wyznaczili w tym celu, jako swych Pełnomocników:

którzy, po wymianie swych pełnomocnictw, uznanych za dobre i należyte co do formy, zgodzili się na następujące postanowienia:

ARTYKUŁ 1.

W razie, gdyby Polska lub Francja ucierpiały przez niewykonanie zobowiązań zaciągniętych w dniu dzisiejszym między niemi a Niemcami celem utrzymania pokoju powszechnego, Francja i nawzajem Polska, postępując zgodnie z art. 16 Paktu Ligi Narodów, zobowiązują się udzielić sobie niezwłocznie pomocy i poparcia, o ile takie niewykonanie zobowiązania nastąpi bez prowokacji przy użyciu siły zbrojnej ¹⁾.

W razie, gdyby Rada Ligi Narodów, orzekając w sprawie do niej wniesionej stosownie do powyższych zobowiązań, nie zdołała skutecznie przyjąć swego sprawozdania przez wszystkich swych Członków, innych niż Przedstawiciele Stron będących w sporze, i gdyby Polska lub Francja zostały napadnięte bez prowokacji ze swej strony, Francja i wzajemnie Polska, postępując zgodnie z art. 15, ust. 7, Paktu Ligi Narodów, udziela sobie niezwłocznie pomocy i poparcia.

ARTYKUŁ 2.

Żadne postanowienie Traktatu niniejszego nie uchybia prawom i zobowiązaniom Wysokich Układających się Stron, jako Członków Ligi Narodów, i nie będzie interpretowane jako zwężające zakres powołania Ligi, mającej na celu przedsięwzięcie środków właściwych dla skutecznego zabezpieczenia pokoju świata.

ARTYKUŁ 3.

Traktat niniejszy będzie zarejestrowany w Lidze Narodów, zgodnie z Paktem.

¹⁾ P. 3 Umowy Francusko-Polskiej z 19 lutego 1921 r.: „Gdyby jednak, wbrew przewidywaniom i szczerym zamiarom pokojowym obu Umawiających się Państw, oba lub jedno z nich zostało zaatakowane bez wyzwania ze swej strony, oba Rządy porozumieją się celem obrony ich terytoriów i ochrony swych słuszných interesów, w ramach zakreślonych na wstępie.”

ARTYKUŁ 4.

Traktat niniejszy będzie ratyfikowany. Dokumenty ratyfikacyjne będą złożone w Genewie w Lidze Narodów jednocześnie z ratyfikacją traktatu, zawartego w dniu dzisiejszym między Niemcami, Belgią, Francją, Wielką Brytanią i Włochami, oraz traktatu, zawartego pod tą samą datą między Niemcami a Polską.

Wejdzie on w życie i pozostanie w mocy na tych samych warunkach, co powyższe traktaty.

Traktat niniejszy, sporządzony w jednym egzemplarzu, zostanie złożony w Archiwach Ligi Narodów, której Sekretarz Generalny będzie uproszony o wręczenie każdej z Wysokich Układających się Stron uwierzytelnionych jego odpisów.

Sporządzono w Locarno, dn. 16 października 1925 r.

(—) A. B.

A. S.

(Projekt Traktatu Gwarancyjnego między Francją a Czechosłowacją posiada brzmienie identyczne z brzmieniem powyższego projektu traktatu gwarancyjnego między Francją a Polską.)

UMOWA ZWIĄZKU NARODÓW

(Dz. Ust. Rz. P. № 35 z r. 1920, poz. 200; poprawki według Dz. Ust. Rz. P. № 18 z r. 1925, poz. 125, 126, 127, 128),

WYSOKIE UKŁADAJĄCE SIĘ STRONY,

Zważywszy, że w celu rozwoju współdziałania narodów oraz zapewnienia im pokoju i bezpieczeństwa ważne jest

przyjąć pewne zobowiązania nieuciekania się do wojny,

utrzymywać jawne stosunki międzynarodowe, oparte na sprawiedliwości i honorze,

zachowywać ściśle przepisy prawa międzynarodowego, uznane odtąd za prawo postępowania Rządów,

przestrzegać sprawiedliwości i skrupulatnie szanować wszelkie zobowiązania traktatowe w stosunkach wzajemnych między zorganizowanymi narodami,

Przyjmują niniejszą Umowę, która ustanawia Związek Narodów.

ARTYKUŁ 1.

Pierwszymi Członkami Związku Narodów są ci z Podpisujących, którzy są wymienieni w Aneksie do niniejszej Umowy, oraz Państwa, również wyszczególnione w Aneksie, które bez zastrzeżeń do tej Umowy przystępują, składając deklarację w Sekretarjacie w przeciągu dwu miesięcy od chwili uprawomocnienia się Umowy, co zostanie notyfikowane innym Członkom Związku.

Każde Państwo, Posiadłość lub Kolonja, rządzące się samodzielnie, a nie wymienione w Aneksie, może zostać Członkiem Związku, o ile za jego przyjęciem wypowiedzą się dwie trzecie Zgromadzenia, pod warunkiem jednak, że da rzeczywiste rękojmie co do swych szczerych zamiarów przestrzegania zobowiązań międzynarodowych oraz że przyjmie postanowione przez Związek uregulowanie sił zbrojnych oraz zbrojeń lądowych, morskich i lotniczych.

Każdy Członek Związku może, w dwa lata po uprzedzeniu o swym zamiarze, wystąpić ze Związku pod warunkiem, że wypełni do chwili wystąpienia wszystkie swe międzynarodowe zobowiązania wraz z zobowiązaniami, z tej Umowy płynącymi.

ARTYKUŁ 2.

Związek wykonywa działalność, w niniejszej Umowie oznaczoną, zapomocą Zgromadzenia i zapomocą Rady przy udziale stałego Sekretarjatu.

ARTYKUŁ 3.

Zgromadzenie składa się z Przedstawicieli Członków Związku.

Zbiera się ono w oznaczonych odstępach czasu oraz ilekroć tego wymagają okoliczności, w siedzibie Związku lub w innem miejscu, które będzie wyznaczone.

Zgromadzenie rozpoznaje wszystkie sprawy, wchodzące w zakres działania Związku lub dotyczące pokoju świata. Każdy Członek Związku może mieć w Zgromadzeniu nie więcej nad trzech Przedstawicieli i rozporządza tylko jednym głosem.

ARTYKUŁ 4.

Rada składa się z Przedstawicieli Głównych Mocarstw sprzymierzonych i stowarzyszonych oraz z przedstawicieli czterech innych Członków Związku. Tych czterech członków Związku wybiera dowolnie Zgromadzenie, przytem w odstępach czasu, jakie uzna za stosowne. Do chwili pierwszego wyboru przez Zgromadzenie członkami Rady są przedstawiciele Belgji, Brazylii, Hiszpanji i Grecji.

Za zgodą większości Zgromadzenia Rada może wyznaczyć innych Członków Związku, którzy będą odtąd stale reprezentowani w Radzie. Rada za zgodą większości Zgromadzenia może również powiększyć liczbę członków Związku, których Przedstawiciele zasiadają w Radzie z wyboru Zgromadzenia.

Rada zbiera się, ilekroć to się okaże potrzebne, a przynajmniej raz do roku, w siedzibie Związku lub w innem miejscu, które zostanie wyznaczone.

Rada rozpoznaje wszystkie sprawy, wchodzące w zakres działania Związku lub dotyczące pokoju świata.

Każdy Członek Związku, w Radzie nie reprezentowany, będzie wezwany, aby wysłał tam swego Przedstawiciela, ilekroć Radzie zostanie przedłożona sprawa, która szczególnie dotyka jego interesów.

Każdy Członek Związku, w Radzie reprezentowany, ma w niej jeden tylko głos i jednego tylko Przedstawiciela.

ARTYKUŁ 5.

O ile wyraźnie nie zostało inaczej postanowione w tej Umowie lub w niniejszym Traktacie, uchwały Zgromadzenia lub Rady zapadają przez jednomyślną uchwałę Członków Związku, na posiedzeniu reprezentowanych.

O wszystkich zagadnieniach, dotyczących postępowania na posiedzeniach Zgromadzenia lub Rady, nie wyłączając wyznaczenia Komisyj do zbadania poszczególnych spraw, rozstrzyga Zgromadzenie lub Rada większością głosów Członków Związku, reprezentowanych na posiedzeniu.

Pierwsze posiedzenie Zgromadzenia i pierwsze posiedzenie Rady zwoła Prezydent Stanów Zjednoczonych Ameryki.

ARTYKUŁ 6.

Stały Sekretarjat będzie utworzony w siedzibie Związku.

Składać się ma z Sekretarza generalnego oraz potrzebnych sekretarzy i personelu.

Pierwszy Sekretarz generalny jest wymieniony w Aneksie. Następnich Sekretarzy generalnych będzie mianowała Rada z aprobatą większości Zgromadzenia.

Sekretarzy i personel Sekretarjatu mianować będzie Sekretarz generalny z aprobatą Rady.

Sekretarz generalny Związku będzie z samego prawa Sekretarzem generalnym Zgromadzenia i Rady.

Członkowie Związku ponosić będą jego wydatki w stosunku, uchwalonym przez Zgromadzenie.

ARTYKUŁ 7.

Siedzibę Związku ustanawia się w Genewie.

Rada może w każdej chwili ustanowić siedzibę gdzie indziej. Wszystkie stanowiska w Związku lub w związanych z nim gałęziach służby, nie wyłączając Sekretarjatu, są narówni dostępne dla mężczyzn i kobiet.

Przedstawiciele Członków Związku oraz ich urzędnicy przy wykonywaniu swych czynności korzystają z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych.

Budowle i tereny, zajęte przez Związek, jego urzędy, lub jego posiedzenia, są nietykalne.

ARTYKUŁ 8.

Członkowie Związku uznają, że utrzymanie pokoju wymaga ograniczenia zbrojeń narodowych do minimum, dającego się pogodzić z bezpieczeństwem narodowym, oraz z przymusowym przeprowadzaniem zobowiązań międzynarodowych przez wspólne działanie.

Uwzględniając geograficzne położenie i specjalne warunki każdego Państwa, Rada opracuje plany tego ograniczenia dla przedłożenia poszczególnym Rządom do rozważenia i decyzji.

Plany te będą poddawane ponownemu rozważeniu i, w razie potrzeby, rewizji przynajmniej co lat dziesięć.

Ustalone w ten sposób i przyjęte przez poszczególne Rządy granice zbrojeń nie będą mogły być przekroczone bez zgody Rady.

Zważywszy, że fabrykacja prywatna amunicji i materiału wojennego nasuwa poważne zarzuty, Członkowie Związku polecają Radzie, aby obmyśliła środki, jak uniknąć szkodliwych tej fabrykacji skutków, uwzględniając potrzeby Członków Związku, którzy sami nie mogą wytwarzać amunicji i materiału wojennego, niezbędnych do ich własnego bezpieczeństwa.

Członkowie Związku zobowiązują się udzielać sobie nawzajem szczerych i zupełnych wiadomości, dotyczących stopy swych zbrojeń, programów wojskowych, morskich i lotniczych oraz stanu tych gałęzi przemysłu, które mogą być przystosowane do celów wojennych.

ARTYKUŁ 9.

Utworzona zostanie stała Komisja, której zadaniem będzie przedkładać Radzie uwagi co do wykonania przepisów, zawartych w artykułach 1 i 8, oraz co do wszystkich wogóle spraw wojskowych, morskich i lotniczych.

ARTYKUŁ 10.

Członkowie Związku zobowiązują się szanować i chronić przed wszelką napaścią z zewnątrz obecną nie-

tykalność terytorjalną i niezależność polityczną wszystkich Członków Związku. W razie podobnej napaści, jej groźby lub niebezpieczeństwa, Rada wskaże środki, jak zapewnić wykonanie niniejszego zobowiązania.

ARTYKUŁ 11.

Oświadcza się wyraźnie, że wszelka wojna lub groźba wojny, niezależnie od tego, czy jest wprost wymierzona lub nie przeciw jednemu z Członków Związku, dotyczy interesów całego Związku, który winien przedsięwziąć wszelkie środki, zdolne skutecznie zabezpieczyć pokój między narodami. W takim wypadku Sekretarz generalny na żądanie któregokolwiek Członka Związku zwoła niezwłocznie Radę.

Również oświadcza się niniejszem, że każdemu z Członków Związku, jako przyjacielowi, przysługuje prawo zwrócić uwagę Zgromadzenia lub Rady na każdą okoliczność, dotyczącą stosunków międzynarodowych i zagrażającą pokojowi lub dobremu porozumieniu między narodami, od których zależy utrzymanie pokoju.

ARTYKUŁ 12.

Wszyscy Członkowie Związku zgadzają się, w razie powstania między nimi sporu, mogącego pociągnąć za sobą zerwanie, poddać go bądź procedurze rozjemczej, bądź uregulowaniu w drodze sądowej, bądź też zbadaniu przez Radę. Zgadzą się oni również, że w żadnym razie nie powinni uciekać się do wojny przed upływem trzymiesięcznego terminu po zapadnięciu orzeczenia rozjemczego lub sądowego, lub też po złożeniu sprawozdania przez Radę.

We wszystkich wypadkach, przewidzianych przez ten artykuł, orzeczenie winno być powzięte w terminie odpowiednim, a sprawozdanie Rady winno być sporządzone w ciągu 6 miesięcy od dnia, w którym Rada powiadomiona została o sporze.

ARTYKUŁ 13.

Członkowie Związku zgadzają się, że o ile powstanie pomiędzy nimi spór, mogący być, zdaniem ich, rozstrzygnięty w drodze arbitrażu lub w drodze sądowej, i jeśli spór ten nie może być załatwiony w sposób zadowalający drogą dyplomatyczną, kwestja poddana będzie całkowicie dla uregulowania w drodze arbitrażu lub sądowej.

Spory, dotyczące interpretacji traktatu, każdej kwestji z zakresu prawa międzynarodowego, istnienia każdego faktu, który, w razie jego stwierdzenia, stanowiłby zerwanie zobowiązania międzynarodowego, lub spory, dotyczące rozmiarów czy charakteru odszkodowania, należnego za takie zerwanie, należą do tych, które naogół dopuszczają decyzję rozjemczą lub sądową.

Sprawa poddana będzie Stałemu Trybunałowi Sprawiedliwości Międzynarodowej lub każdej innej jurysdykcji lub trybunałowi, wskazanym przez Strony lub przewidzianym w ich konwencjach poprzednich.

Członkowie Związku obowiązują się wykonywać dobrowolnie wydane wyroki i nie uciekać się do wojny z jakimkolwiek z Członków Związku, który się do tych wyroków zastosuje. W razie niewykonania wyroku,

Rada proponuje środki, które winny zapewnić jej skutek.

ARTYKUŁ 14.

Radzie przekazuje się przygotowanie projektu Stałego Trybunału Sprawiedliwości Międzynarodowej i przedstawienie projektu Członkom Związku. Trybunał ten rozpatrywać będzie wszystkie spory o charakterze międzynarodowym, przedłożone mu przez Strony. Będzie wypowiadał doradczo zdanie o wszystkich sporach i sprawach, z którymi zwróci się doń Rada lub Zgromadzenie.

ARTYKUŁ 15.

O ile powstanie między Członkami Związku spór, mogący doprowadzić do zerwania, i, o ile spór ten nie jest poddany procedurze arbitrażowej lub załatwieniu na drodze sądowej, przewidzianemu w art. 13, Członkowie Związku zgadzają się przedstawić go Radzie. W tym celu wystarcza, aby jeden z nich zawiadomił o sporze tym Sekretarza generalnego, który poweźmie wszelkie zarządzenia w celu przeprowadzenia dochodzenia i zbadania całkowitego sprawy.

Strony winny w możliwie najkrótszym czasie przedstawić Sekretarzowi generalnemu stan sprawy ze wszystkimi dotyczącymi faktami i dowodami. Rada może nakazać natychmiastowe ich ogłoszenie.

Rada będzie się starała zapewnić załatwienie sporu. W razie wyniku dodatniego, Rada, w miarę jak uzna to za pożyteczne, ogłosi przedstawienie stanu faktycznego, niezbędne jego wyjaśnienie i sposób załatwienia sporu.

Jeżeli spór nie będzie mógł być załatwiony, Rada ułoży i poda do wiadomości publicznej sprawozdanie, przyjęte jednomyślnie albo większością głosów, z przedstawieniem okoliczności sporu oraz rozwiązania, przez Radę zaleconego, jako najsluszniej szego i najodpowiedniejszego w danej sprawie.

Każdy Członek Związku, w Radzie reprezentowany, może również podać do publicznej wiadomości przedstawienie faktycznego stanu sporu i swe własne wnioski.

Jeżeli sprawozdanie zostanie przyjęte jednomyślnie, przyczem głos Przedstawicieli Stron nie bierze się w rachubę przy obliczaniu tej jednomyślności, to Członkowie Związku zobowiązują się nie uciekać się do wojny ze Stroną, która się do wniosku sprawozdania zastosuje.

Gdyby Radzie nie udało się doprowadzić do jednomyślnego przyjęcia sprawozdania przez wszystkich Członków, poza Przedstawicielami Stron, spór wiodących, to Członkowie Związku zastrzegają sobie prawo działania, jak to uznają za niezbędne, w obronie prawa i sprawiedliwości.

Jeżeli jedna ze Stron będzie twierdziła, i Rada uzna, że spór dotyczy sprawy, którą prawo międzynarodowe pozostawiło wyłącznej kompetencji tej Strony, to Rada stwierdzi to w sprawozdaniu, nie zalecając żadnego rozwiązania.

Rada może w każdym wypadku, przewidzianym w niniejszym artykule, przedłożyć spór Zgromadzeniu. Spór musi być przedłożony Zgromadzeniu, o ile jedna

ze Stron tego zażąda; żądanie to winno być zgłoszone przed upływem 14 dni od wprowadzenia sporu przed Radę.

We wszystkich sprawach, przedkładanych Zgromadzeniu, przepisy niniejszego artykułu i art. 12 co do postępowania i atrybucyj Rady stosować się będą także do postępowania i atrybucyj Zgromadzenia.

Sprawozdanie Zgromadzenia, zatwierdzone przez Przedstawicieli Członków Związku, reprezentowanych w Radzie, oraz przez większość pozostałych Członków Związku, wyjąwszy w każdym wypadku Przedstawicieli Stron, mieć będzie taki sam skutek, jak sprawozdanie Rady, przyjęte jednomyślnie przez jej Członków, którzy nie są Przedstawicielami Stron.

ARTYKUŁ 16.

Jeżeli jeden z Członków Związku ucieka się do wojny wbrew zobowiązaniom, przyjętym w art. 12, 13 lub 15, uważany będzie *ipso facto* za dopuszczającego się aktu wojennego przeciw wszystkim Członkom Związku. Ci zobowiązują się zerwać z nim natychmiast wszystkie stosunki handlowe i finansowe, zakazać wszelkich stosunków między swymi obywatelami a obywatelami Państwa, które złamało Umowę, wreszcie przerwać wszelkie porozumienie w sprawach finansowych, handlowych czy osobistych między obywatelami tego Państwa a obywatelami innych Państw, należących do Związku lub do niego nie należących.

W podobnym wypadku obowiązkiem Rady będzie wskazać poszczególnym Rządom, jakim kontyngensem sił wojskowych, morskich i lotniczych każdy z Członków Związku ma współdziałać w siłach zbrojnych, przeznaczonych do tego, by wymusić poszanowanie zobowiązań Związku.

Członkowie Związku zgadzają się nadto udzielać sobie wzajem poparcia w przeprowadzeniu zarządzeń gospodarczych i finansowych, które będą przedsiębrane na mocy niniejszego artykułu, aby możliwie zmniejszyć wynikające z tych zarządzeń straty i niedogodności. Również wspierać się będą wzajemnie w oporze przeciw specjalnym środkom, jakie wobec jednego z nich stosować będzie Państwo, które złamało Umowę. Wreszcie poczynią niezbędne zarządzenia, by ułatwić przejście przez swe terytorja wojskom każdego Członka Związku, biorącego udział we wspólnej akcji, mającej na celu zapewnienie poszanowania zobowiązań Związku.

Każdy Członek Związku, który się stał winnym złamania jednego z zobowiązań, wynikających z tej Umowy, może być wykluczony ze Związku. Wykluczenie będzie orzeczone w głosowaniu wszystkich pozostałych Członków Związku, w Radzie reprezentowanych.

ARTYKUŁ 17.

W przypadku sporu między Państwami, z których tylko jedno jest Członkiem Związku lub też żadne doń nie należy, Państwo lub Państwa wobec Związku obce zostaną dla załatwienia danego sporu na warunkach, uznanych przez Radę za słuszne, wezwane do poddania się takim samym zobowiązaniom, jakie ciążą na

Członkach Związku. Jeżeli zastosują się one do wezwania, to będą miały do nich zastosowanie postanowienia art. 12 do 16 z zastrzeżeniem zmian, które Rada uzna za konieczne.

Po wystaniu wezwania Rada zarządzi rozpoznanie okoliczności sporu i zaproponuje załatwienie, które jej się wyda w danym poszczególnym wypadku najlepsze i najskuteczniejsze.

Jeżeli Państwo wezwane nie zechce w celu załatwienia danego sporu poddać się zobowiązaniom Członka Związku i ucieknie się do wojny z Członkiem Związku, natenczas zostaną doń zastosowane przepisy art. 16.

Jeżeli obie wezwane Strony odmówią poddania się zobowiązaniom Członka Związku, mającym na celu uregulowanie sporu, to Rada będzie mogła przedsięwziąć wszelkie środki i czynić wszelkie propozycje, zdolne zapobiec krokom nieprzyjacielskim i zapewnić rozwiązanie konfliktu.

ARTYKUŁ 18.

Każdy traktat lub zobowiązanie międzynarodowe, zaciągnięte w przyszłości przez Członka Związku, zostanie natychmiast przez Sekretarjat zarejestrowane i ogłoszone w możliwie najkrótszym czasie. Żaden z tych traktatów i żadne z zobowiązań międzynarodowych nie zyska mocy obowiązującej, zanim nie zostanie zarejestrowane.

ARTYKUŁ 19.

Zgromadzenie może od czasu do czasu wzywać Członków Związku, aby przystąpili do ponownego zbadania traktatów, które nie dają się już stosować, oraz położenia międzynarodowego, którego dalsze trwanie mogłoby zagrozić pokojowi świata.

ARTYKUŁ 20.

Członkowie Związku uznają, każdy za siebie, że Umowa niniejsza odwołuje wszystkie zobowiązania lub porozumienia *inter se*, nie dające się pogodzić z jej brzmieniem, i zobowiązują się uroczyście nie zaciągać w przyszłości podobnych.

Jeżeli który z Członków Związku przed wstąpieniem do Związku zaciągnął zobowiązania, nie dające się pogodzić z brzmieniem Umowy, winien poczynić niezwłocznie kroki celem uwolnienia się od tych zobowiązań.

ARTYKUŁ 21.

Zobowiązania międzynarodowe takie, jak traktaty w sprawie rozjemstwa i porozumienia, dotyczące pewnego terytorjum, jak doktryna Monro'ego, zapewniające utrzymanie pokoju, nie są uważane za nie dające się pogodzić z postanowieniami niniejszej Umowy.

ARTYKUŁ 22.

Następujące zasady stosują się do kolonij i do terytorjów, które na skutek wojny przestały być pod zwierzchnictwem Państw, dotychczas niemi rządzących, a które są zamieszkane przez ludy, jeszcze niezdolne do rządzenia się samodzielnie w szczególnie trudnych

warunkach nowożytnego świata. Dobrobyt i rozwój tych ludów stanowią święte posłannictwo cywilizacji i dlatego godzi się włączyć do niniejszej Umowy rękojmię spełnienia tego posłannictwa.

Najlepszym sposobem urzeczywistnienia w praktyce tej zasady jest powierzenie opieki nad temi ludami narodom rozwiniętym, które ze względu na swe zasoby, doświadczenie i położenie geograficzne mogą najskuteczniej przyjąć na siebie podobną odpowiedzialność i zechcą ją przyjąć; narody te wykonywałyby opiekę w charakterze Mandatarjuszów Związku i w jego imieniu.

Charakter mandatu winien być różny, zależnie od stopnia rozwoju ludu, położenia geograficznego terytorjum, jego warunków gospodarczych i innych podobnych czynników.

Niektóre społeczności, które należały poprzednio do Cesarstwa Otomańskiego, osiągnęły taki stopień rozwoju, że ich istnienie niepodległe może być uznane tymczasowo, pod warunkiem, że rady i pomoc Mandatarjusza kierować będą ich administracją aż do chwili, kiedy się staną zdolne do samodzielnych rządów. Życzenia tych społeczności winny być w pierwszym rzędzie wzięte pod rozwagę przy wyborze Mandatarjusza.

Stopień rozwoju, na którym znajdują się inne ludy, w szczególności w Afryce środkowej, wymaga, aby Mandatarjusz podjął zarząd terytorjum na warunkach, które uniemożliwią nadużycia, jak handel niewolnikami, bronią i alkoholem, zapewnią wolność sumienia i religji, z temi tylko ograniczeniami, których może wymagać utrzymanie porządku publicznego i dobrych obyczajów, zabronią wznoszenia fortec, tworzenia stacyj wojskowych i morskich oraz wyszkolenia wojskowego tubylców, o ile to nie jest konieczne ze względów policyjnych lub do obrony terytorjum, wreszcie zapewnią innym Członkom Związku równe warunki wymiany i handlu.

W końcu, są takie terytorja, jak Afryka południowo-zachodnia i niektóre wyspy Oceanu Spokojnego, które dla swej nielicznej ludności, niewielkiego obszaru, oddalenia od ognisk cywilizacji, przyległości geograficznej do terytorjum Mandatarjusza lub dla innych powodów mogłyby być rządzone najlepiej pod panowaniem ustaw Mandatarjusza jako część nierozdzielna jego terytorjum, z zastrzeżeniem jednak wyszczególnionych wyżej rękojmi w interesie ludności tubylczej.

We wszystkich tych wypadkach Mandatarjusz winien przedkładać Radzie coroczne sprawozdanie o powierzonych mu terytorjach.

Jeżeli granice władzy, nadzoru i zarządu, które ma sprawować Mandatarjusz, nie zostały ułożone uprzednio w Konwencji między Członkami Związku, odpowiednie postanowienia pod tym względem poweźmie Rada.

Stała Komisja będzie odbierała i badała sprawozdania roczne Mandatarjuszy oraz udzielała Radzie opinji we wszystkich sprawach, związanych z wykonaniem mandatu.

ARTYKUŁ 23.

Z zastrzeżeniem i zgodnie z postanowieniami Konwencji międzynarodowych, już zawartych lub zawrzeć się mających, Członkowie Związku

- a) dołożą wszelkich starań, aby ustanowić i utrzymać słusze i ludzkie warunki pracy dla mężczyzn, kobiet i dzieci, zarówno na swych własnych terytorjach, jak i we wszystkich krajach, dokąd sięgają ich stosunki handlowe i przemysłowe, oraz utworzyć i utrzymywać potrzebne w tym celu organizacje międzynarodowe;
- b) zobowiązują się zapewnić sprawiedliwe postępowanie z ludnością tubylczą na terytorjach, poddanych ich zarządowi;
- c) powierzają Związkowi ogólny nadzór nad porozumieniami w sprawie handlu kobietami i dziećmi, handlu opium i innymi szkodliwymi środkami (drogues);
- d) powierzają Związkowi nadzór ogólny nad handlem bronią i amunicją z krajami, w których kontrola tego handlu jest konieczna dla powszechnego dobra;
- e) wydadzą niezbędne zarządzenia celem zapewnienia i utrzymania wolności komunikacji, tranzytu oraz sprawiedliwego traktowania handlu wszystkich Członków Związku, przyczem rozumie się, że szczególne potrzeby okolic, zniszczonych podczas wojny 1914 — 1918 r., będą musiały być wzięte pod uwagę;
- f) dołożą starań celem poczynienia zarządzeń międzynarodowych dla zapobiegania chorobom oraz ich zwalczania.

ARTYKUŁ 24.

Wszystkie biura międzynarodowe, utworzone poprzednio na mocy traktatów zbiorowych, będą poddane władzy Związku, o ile nastąpi na to zgoda Stron, które te traktaty podpisały. Wszystkie inne biura międzynarodowe i komisje dla uregulowania spraw międzynarodowych, które zostaną w następstwie utworzone, będą poddane władzy Związku.

Co się tyczy wszystkich spraw o znaczeniu międzynarodowym, normowanych przez Konwencje ogólne, ale nie poddanych nadzorowi komisyj lub biur międzynarodowych, Sekretarjat Związku będzie, na żądanie Stron i za zgodą Rady, gromadził wszystkie potrzebne wiadomości i udzielał ich oraz służył wszelką pomocą konieczną lub pożądaną.

Rada może postanowić, że koszty utrzymania biur lub komisyj, poddanych władzy Związku, zostaną policzone na poczet wydatków Sekretarjatu.

ARTYKUŁ 25.

Członkowie Związku zobowiązują się zachęcać do tworzenia oraz popierać tworzenie i współdziałanie dobrowolnych organizacyj narodowych Czerwonego Krzyża, należycie uznanych, a mających za zadanie podnie-

sienie zdrowotności, zapobieganie chorobom i łagodzenie cierpień na świecie.

ARTYKUŁ 26.

Poprawki niniejszej Umowy nabierają mocy obowiązującej z chwilą ich ratyfikacji przez Członków Związku, których Reprezentanci tworzą Radę, i przez większość tych, których Reprezentanci tworzą Zgromadzenie.

Każdemu Członkowi Związku wolno jest nie przyjąć poczynionych w Umowie poprawek, w którym to wypadku przestaje on być Członkiem Związku.

